

Zienswijze van Stichting Samenleving, Landbouw en Natuur op het NPLG Februari 2024

De stichting Samenleving, Landbouw en Natuur (SLN) stelt zich ten doel om op een evenwichtige wijze de basisbehoeftes van de samenleving te bedienen in het landelijk gebied. Hierbij moet voldoende ruimte blijven voor duurzame voedselproductie en natuur in een aansprekend landschap. Vanuit haar doelstelling heeft SLN het voorliggende NPLG met de MER-analyse bekeken. We hebben daarbij enkele opmerkingen en adviezen geformuleerd voor de betrokken ambtenaren en bestuurders.

Reactie:

Het ontwerp NPLG is volgens de schrijvers bedoeld als kader voor maatregelen die gericht zijn op het vitaliseren van het landelijk gebied met de bedoeling de doelen te behalen zoals onder meer geformuleerd zijn voor: milieu (kwaliteit van water, lucht en bodem), natuur, landschap en dierenwelzijn. Tegelijkertijd beoogt het NPLG ook de vitaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Het valt SLN op dat:

1. In de uitwerking van het NPLG de samenhang en onderlinge wisselwerking van deze aspecten niet zijn onderzocht. Het is evident dat de maatregelen per doel geformuleerd worden. Veel van de maatregelen op de diverse aspecten komen echter terecht op het boerenerf en hebben betrekking op bepaalde regio's. Op 8 februari jl is tijdens de 2K-cie LNV besproken hoe de uitwerking van diverse maatregelen op het boerenerf uitwerken; hierbij bleken diverse maatregelen onwerkbaar te zijn, tegenstrijdigheden te bevatten of tot onevenredige kostprijsverhoging te leiden. Het voorgestelde beleidskader levert een grote bijdrage aan het verder ontmoedigen van de Nederlandse boeren. SLN verwacht negatieve sociaal-economische impact voor de regio's waar de stapeling van diverse maatregelen plaatsvinden. Dit levert onder meer risico's op: niet alleen voor de voedselproductie, maar ook voor het natuur- en landschapsonderhoud enerzijds en voor de leefbaarheid van het platteland anderzijds.
2. Het cijfermatige en wetenschappelijke kader van NPLG niet zonder discussie is. Gezien de enorme gevolgen die NPLG voorziet in het landelijk gebied, vindt SLN het zorgelijk en zelfs bevreemdend dat met dergelijke onbetrouwbare normen en -modellen gewerkt wordt. Concreet beperkt SLN zich tot de volgende:
 - A. KDW en AERIUS 50-100% onzekere uitkomsten (door RIVM aangegeven in disclaimer in betreffende publicaties)
 - B. Ontbreken van effectieve monitoring van N-depositie, methaan-emmissie en CO2 emissie / absorptie in landelijk gebied
 - C. Het ontbreken van data over de impact op natuurverbetering van reeds uitgevoerde maatregelen in de afgelopen 10-25 jaar in en nabij Natura2000 gebieden

Ook de uitvoeringsorganisaties RVO en NVWA gaven 8 februari jl. onoverkomelijke complexiteit van de maatregelen aan en gebrek aan expertise om een en ander te realiseren. SLN citeert PlanMER met enkele voorbeelden die de onhaalbaarheid en onwerkbaarheid van NPLG duidelijk onderstrepen.

Enkele citaten uit PlanMER (uit de samenvatting):

1. Tenslotte, het NPLG stuurt op samenhang. Effecten van afzonderlijke structurerende keuzes kunnen niet zomaar bij elkaar opgeteld als het gaat om ruimtebeslag of gevolgen voor areaal. Sommige structurerende keuzes kunnen in combinatie ingezet worden om optimaal resultaat te behalen. Los of (deels) op dezelfde arealen, afhankelijk van gebiedstype en omstandigheden. Uiteindelijk zullen de doelstellingen via maatregelen in gebieden (overlappend dan wel los) wel gehaald moeten worden. In de gebiedsuitwerkingen van de provincies zal in een later stadium moeten blijken of de gemaakte keuzes en geformuleerde maatregelen zullen leiden tot het halen van de doelstellingen.
2. Waarom een Nationaal Programma Landelijk Gebied? Door klimaatverandering neemt de druk toe op de vitaliteit van het platteland en de kwaliteit van de leefomgeving en het milieu in het landelijk gebied. *Daarnaast spelen in het landelijk gebied de negatieve effecten van stikstofdepositie, uitstoot van broeikasgassen, watertekorten én perioden van wateroverlast, biodiversiteitsverlies, bodemdaling, tekortschietende waterkwaliteit en verzilting een rol. Met maatregelen kan voldaan worden aan internationale verplichtingen zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de klimaatdoelstellingen. Hierdoor verbeteren de condities voor natuur, milieu en gezondheid. Dit draagt bij aan vitaliteit en kwaliteit van de leefomgeving en het milieu in het landelijk gebied.* Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) moet zorgen voor een samenhangende, gebiedsgerichte en toekomstbestendige benadering om bovengenoemde problemen in het landelijk gebied aan te pakken.
3. Uit het planMER komt naar voren dat de structurerende keuzes ten aanzien van natuur, klimaat en water vooral kansen op positieve effecten laten zien. Bij sommige indicatoren en bij bepaalde structurerende keuzes kan ook een kans op een negatief effect ontstaan. Kijkend naar de agrarische sector (areaal landbouwgrond en verdienvermogen) komt naar voren dat de meeste structurerende keuzes een afname van areaal (of extensivering) laten zien. Hierdoor komt ook het verdienvermogen van agrariërs onder druk. De verschillende compensatieregelingen die momenteel gelden zijn niet in de effectbeoordeling meegenomen.

SLN concludeert dat het NPLG onvoldoende evenwichtig is uitgewerkt voor bredere verspreiding in onze samenleving. Het plan schetst een extra claim op agrarische grond voor bufferzones, nieuwe (agrarische) natuur, bos, verbindingen tussen N2000 gebieden. De optelsom vanuit 12 concept Provinciale Plannen voor Landelijk Gebied levert een totale claim op van 800.000 ha (studie Agrifact dec 2023). Dit illustreert dat NPLG een betoog is voor nieuwe natuur en wensdenken van ecologen en TBO's. Kennelijk is geen input vanuit de agrifood sector, andere bedrijfstakken en maatschappelijke groeperingen meegenomen. De tekst bevat erg weinig overwegingen over de haalbaarheid van de natuurambities. Ook ontbreekt in het NPLG een verkenning van alternatieven, zoals herverkaveling van de natuur, nuancering van het begrip biodiversiteit ('niet alles kan overal') en weging van het belang van bepaalde (soms vrijwel kansloze) habitats tegen het algemene belang en de staat van de natuur in Europees perspectief. Bovendien ontbreekt het aan relativering van de invloed van stikstof op natuur etc.; De recente studies over stikstofdepositie in Nederland (UvA 2023) en Lieftingsbroek (2023) geven een

genueanceerd beeld waar het NPLG aan voorbij gaat.

SLN vindt het vreemd en onverantwoord dat er geen woord in NPLG staat over de (strategische waarde van) voedselzekerheid, over de beperkte waarde van stikstofreductie voor natuurverbetering en over het gebrek aan betrouwbare natuurdata i.v.m. sturing en monitoring van de realisatie van het NPLG als instrument om de Nederlandse natuur en biodiversiteit te verbeteren.

Gedeeltelijk is het NPLG al weer achterhaald door recente inzichten zoals de claim van defensie op extra grond, de plaatsing van de 1 miljoen woningen van Minister Hugo de Jonge en de toenemende geopolitieke spanningen in Europa. Hiermee dreigt het NPLG een elitair en utopistisch karakter te krijgen, volgens SLN.

NPLG schetst op diverse plaatsen dat het een lerend proces is met om de 4 jaar een evaluatie. Zeer beperkt worden de sociaal-economische consequenties genoemd, ledere indicatie of verkenning van mogelijke gevolgen van het NPLG ontbreekt. Het NPLG bevat geen oplossingen voor de NPLG-consequenties zoals zijn voorzien: Verlies aan verdien capaciteit, werkgelegenheid, leefbaarheid, daardoor leegloop van het platteland. NPLG verzwijgt het successievelijk onder druk komen te staan van het voorzieningenniveau (scholen, vervoer, middenstand) en de plattelandscultuur. Deze problematiek wordt doorgeschoven naar provinciaal bestuur.

SLN vindt het vreemd dat het ministerie LNV het aan durft om de regionale samenlevingen, de gezinsbedrijven, maar ook de nationale voedselzekerheid met het voorgestelde plan in deze experimentele context positioneert. Deze gang van zaken leidt volgens SLN tot maatschappelijke en economische ontwrichting in diverse regio's. LNV blijft met de presentatie van dit beleid in ernstige mate in gebreke waar het gaat om de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het Rijksbestuur. SLN pleit voor een extra onderzoek met een gedegen risicoanalyse en het opnemen van meer evenwichtige beleidsvisie, voorafgaand aan de verdere verspreiding van het NPLG naar provinciale overheden.

SLN biedt zonder te streven naar volledigheid in de volgende tabel een overzicht van onvolkomenheden, onzekerheden, wetenschappelijke omissies en dwalingen. Een deel van deze opmerkingen zijn door diverse wetenschappers, instanties (bijvoorbeeld Plan Bureau voor de Leefomgeving, RIVM, WUR, zie Hordijk) herhaaldelijk naar voren gebracht. LNV volhard in het hanteren van normen en modellen die wetenschappelijk onvoldoende zijn bewezen. Hiermee komt de vraag op tafel of er sprake is van onbehoorlijk bestuur. Het concept NPLG en daarmee het ministerie LNV gaat volledig voorbij aan deze overweging en neemt volgens SLN een groot onverantwoord risico betreffende de juridisch, budgettair-financieel en sociaal-maatschappelijk gevolgen van het voorgestelde beleid.

Tabel: Specifieke opmerkingen, aandachtspunten

Onderwerp	Onzekerheid	Consequentie	Bron
KDW methode	Natuurlijke bodemprocessen en bodemgesteldheid onvoldoende meegenomen	Onnodig strenge maatregelen	Wamelink (2023) Ellenkamp (2021) Lindeboom (2022)

KDW Onzekerheidsmarge	Op plaatselijk niveau is de marge 50%	Aerius ondeugdelijk voor vergunningen	Mons (2014) Jaspers (2023) Hanekamp (2023)
Depositie onzekerheidsmarge	Plaatselijk niveau is de marge 70%; landelijk 30%	Berekende depositie ondeugdelijk voor vergunningen	Hordijk et al (2020) RIVM (2022) de Vries (2022) LNV (2023)
Depositie afstand tot bron	Alleen op korte afstand direct invloed van emissiebron	Huidige 25 km onverdedigbaar	Tietema (2023)
Natuurontwikkeling monitoring en trend	Monitoring niet volgens wettelijke protocollen uitgevoerd	Onzekerheid of de natuur achteruit is gegaan. Ontwikkeling natuur onduidelijk	Briggs (2023) Berkhout (2024) Ellenkamp (2024) Jaspers (2023)
Natuurontwikkeling drukfactoren	Onzekerheid of de stikstof de belangrijkste oorzaak is	Risico dat alle moeite en kosten tevergeefs zijn	Janssen et al (2019) Prins (2023)
Landbouw strategisch belang	Verlies aan productiecapaciteit en innovatievermogen	Risico voor staatsveiligheid	De Wijk (2020)
Landbouw economisch belang	Aandeel landbouw: 6,7% van BNP 7,6% van werkgelegenheid	Krimp van landbouw heeft aanzienlijke gevolgen voor nationale economie	Verhoog (2022) Berkhout (2024)
Krimp van primaire landbouw productie; bijv. melkplas met 30%	Desinvestering in industrie, handel en diensten, geen haalbare financiering voor extra natuurbeheer	Aanzienlijke krimp van economie; €50 miljard totale kosten voor 300.000 ha extra natuur (€167.000 per ha natuur)	Helfferich (2022)
Plattelandseffecten	Aandeel landbouw groter dan gemiddeld Plattelandscultuur Leefbaarheid	Grote gevolgen voor platteland	CBS (2023) TV-oost (2022) Schnabel (2001)
Verskil natuur / cultuur	In Nederland bestaat vrijwel alleen cultuurlandschap. Natuur is ontstaan dankzij landbouw en ander menselijk ingrijpen.	Onderschatting wat de landbouw betekent voor natuur. Natuurbeheer wordt een grote structurele kostenpost, is niet begroot.	van Mourik (2014) RD cultureel erfgoed (2023)
Natuurdoelanalyses	Twijfels over degelijke	Onzekerheid of de natuur	Prins (2024)

en adviezen van EA	monitoring, trendbepaling en -duiding, aansluiting tussen NDA en advies	achteruit is gegaan. Ontwikkeling natuur onduidelijk	Ellenkamp (2024) Rotgers (2023) Rotgers (2023)
Normstellingen KRW	Houden onvoldoende rekening met natuurlijke bronnen	Onnodig strenge maatregelen; onhaalbaar doel	Rotgers (2024)
Haalbaarheid doelstellingen	De vraag is of de belangrijkste doelen ooit haalbaar zijn	Nederland blijft op slot zitten	Jongeneel (2024) MIN FIN (2023) Jaspers (2023)
Maatschappelijke kosten stikstofbeleid	Is de burger zich bewust wat dit alles voor zijn portemonnee inhoudt?	Burger krijgt extra kosten (ca 250,- per huishouden per maand)	Prins (2023)

Verwijzingen

1. [Van der Aar \(2022\)](#) Stikstofcrisis brengt voedselaanbod in gevaar: terug naar de stampot
2. [Berkhout et al \(2024\)](#) Staat van Landbouw, Natuur en Voedsel
3. [Briggs \(2023\)](#) (Yet Another) New Paper Proves There Is No Nitrogen “Crisis” In The Netherlands
4. [Burgers \(2020\)](#) Nederland heeft te weinig landbouwgrond om eigen bevolking te voeden
5. [CBS \(2023\)](#) Waar groeit of krimpt de bevolking?
6. [CLO \(2018\)](#) Trend in vaatplanten, 1990-2017
7. [Ellenkamp \(2021\)](#) Opnieuw Aerijs-fouten en discussie over KDW
8. [Ellenkamp \(2024\)](#) Aamsveen verslechtert niet, maar verbetert juist
9. [Fresco \(2022\)](#) Alarmisme helpt biodiversiteit niet
10. [Hordijk et al \(2020\)](#) Meer meten, robuuster rekenen Eindrapport van het Adviescollege Meten en Berekenen Stikstof
11. [Jansen et al \(2019\)](#) Drukfactoren op Habitatype (blz 7) [520728 \(wur.nl\)](#)
12. [Jaspers \(2023\)](#) De stikstoffuik; Politici in de ban van de ecolobby
13. [Jongeneel et al \(2024\)](#) Uitwerking bedrijfstypen voor duurzame landbouw: melkveehouderij en akkerbouw
14. [Hanekamp \(2023\)](#) Wie verlost ons van de KDW-pseudowetenschap?
15. Hellferich (2022) Als het kalf verdronken is, dempe men de put.....<https://www.foodlog.nl/artikel/als-het-kalf-verdronken-is-dempt-men-de-put/>
16. [Lindeboom et al \(2022\)](#) Kritische kanttekeningen bij de Nederlandse aanpak van de stikstofcrisis en handreikingen voor oplossingen.
17. [MIN LNV \(2023\)](#) Antwoorden op Kamervragen over artikel Zeven boeren op Schiermonnikoog hebben deel koeien weggedaan
18. [MIN FIN \(2023\)](#) Achtergrondnotitie 'Ruimte voor vergunningverlening'

19. [Mons \(2014\)](#) Ammoniak: een lastig gas: Meetmethoden, verspreiding en effecten ter discussie
20. [van Mourik \(2014\)](#) Heide als cultuur landschappelijk erfgoed
21. [NRC \(2023\)](#) Nieuwe ambtelijke berekeningen zijn dreun voor kabinet in stikstofcrisis
22. [Prins \(2023\)](#) Ook wij als burgers de pineut door ongefundeerd stikstofbeleid
23. [Prins \(2023\)](#) Natuur anno 2023: vallen of opstaan? Ontwikkeling van soorten vanaf het jaar 2000
24. [Prins \(2024\)](#) Inspreektekst PS Fryslân over het advies Ecologische Autoriteit over N2000 gebied "Rottige Meenthe en Brandemeer" (vanaf 1:21:00 uur)
25. [Rijksdienst cultureel erfgoed \(2023\)](#) Heidevelden (cultuurhistorisch beheer)
26. [RIVM \(2022\)](#); Uncertainty in the determined nitrogen deposition in the Netherlands. Status report 2023
27. [Rotgers \(2024\)](#) Fosforvervuild gebied Noord-Groningen waarschijnlijk onterecht aangewezen
28. [Rotgers \(2023\)](#) Ook gebrekkige natuurdoelanalyses hebben bestuurlijk nut
29. [Rotgers \(2023\)](#) Drentse Natuurdoelanalyses langs de maatlat
30. [Schnabel \(2001\)](#) Waarom boeren blijven? Over voortgang en beëindiging van het boerenbedrijf
31. [Tietema \(2023\)](#) Nitrogen deposition around dairy farms: spatial and temporal patterns
32. [TV-oost \(2022\)](#) Bezorgdheid over gevolgen stikstofplannen voor leefbaarheid platteland
33. [Verhoog \(2022\)](#) Betekenis van de agrosector
34. [de Vries et al \(2022\)](#) Kritische depositiewaarden zijn bruikbaar voor landelijk beleid
35. [Wamelink et al \(2023\)](#) Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000: Herziening 2023
36. [De Wijk \(2020\)](#) 'Landbouw is van grote strategische waarde'
- [De Wijk \(2023\)](#) Hoe kunnen we onze kwetsbare voedselvoorziening verbeteren?